

Utdrag ur dagbok från resan till Sibirien november 1990

Nils och Agneta Eriksson

Innehåll

Utdrag ur dagbok från resan till Sibirien november 1990

Att resa i SSSR

Med röda armens svartbuss för en dollar.

Vi slipper straffavgift på lokaltåget.

Bilar åker vi med ibland.

Billig flygresor med Aeroflot till Sibirien.

Trucklöpning nytt transportsätt?

Nu har vi frihet – nu gäller inte gamla regler

Om väntsalar och dylikt.

Diverse problemen i landet

Miljöproblem.

Ekonomiska problem i sjukvården.

Historia - levande, dystert 50-årsminne.

Glasnost och perestrojka

Folkets röst?

Den som har dollar får alltid något att äta.

Att bo på hotell.

Nyckelproblem.

Hemma hos ryssen.

a) Hos Vasilij, vår språklärare. Vasilij

b) Hos Sergej och Zina, musiker och översättare.

c) Hos Tatjana Gembitskaja. överläkare i Leningrad.

d) Hos Ludmilla och Eleonora, sibiriska överläkare.

e) Hos Olga. Ogift underläkare.

f) Hos Alexander, polisen i Moskva som köpte noter till Åderlåtarne i Halmstad

Hur ser ryssen ut?

Ofta fungerar det inte.

Strul vid ankomsten.

Gator, telefon, TV och elektricitet

Mörklagd bostad.

Inget telefonsamtal till Geneve.

Ekonomi, priser o löner.

Löner

På teater och bio.

Populära PEF-mätare.

Intervju om läkarutbildning

Åter i det perfekta landet.

Agnetas dagbok en måndag i Moskva.

Vi besökte Sovjetunionen nov. 1990 under en dramatisk period i landets historia. Perestrojka och glasnost har medfört ökad demokrati och yttrandefrihet men i alla andra avseenden en förvärring av tillvaron för sovjetmedborgarna. Brottsligheten ökar. Varubristen i affärerna har tilltagit, framförallt sedan i somras. För den vanliga sovjetmedborgaren är livet utanför arbetsplatsen mycket arbetsamt. Mycken tid går åt för inköp. Förr betydde inte lönen så mycket - bristerna var tämligen jämt fördelade. Nu har inkomsten större betydelse: den som har gott om pengar kan köpa det mesta. Och ännu större betydelse har det om man kan skaffa västvaluta. Den som har västvaluta kan köpa allt. Medelinkomsten i Sovjetunionen idag är 217 rubel, minimilönen 75 rubel.

En svensk turist får vid växling ungefär 100 rubel för 100 kronor (de som nyttjar den utbredda svarta marknaden får ännu mera). Dagboksanteckningarna avspeglar livet ur en privilegierad västerlännings synvinkel

För den vetenskapliga rapporten klicka här

Att resa i SSSR

Efter svenska förhållanden är alla transporter billiga i Sovjetunionen. Att åka buss, trådbuss, spår-vagn och tunnelbana kostar 5 kopek. Det finns bra kartor med de olika linjerna inritade. Det är ofta överfullt. Metron fungerar bäst och stationerna är mycket vackra. Ingen springer för att hinna med tåget som just kommer - nästa tåg kommer i regel inom mindre än en minut. Många av passagerarna läser: dagstidningar, veckotidningar, böcker, vetenskapliga tidskrifter.

Mellanting mellan taxi och övriga kommunikations-medel är minibussar som går vissa linjer. Dyrare än vanlig buss.

Med röda armens svartbuss för en dollar.

Man kan åka andra bussar också. En dag när vi besökt vår vän Sergej Filipov och hans familj och hade lite ont om tid och det inte kom någon buss försökte vi få tag på taxi. Ingen taxi stannade. Men rätt som det var stannade en nästan tom buss. Sergej bytte några ord med en grabb i bussdörren och sa:

– Den här kör er till hotellet.

I bussen fick vi betala 1 dollar till grabben. Utöver honom fanns det bara en passagerare och chauffören.

– Jag har tjänat 5 dollar idag, sa grabben och undrade om vi ville ha vodka. Vi avstod. Bussen körde inte i riktning mot vårt hotell, tyckte jag. Efter en stund hoppade grabben av och efter ytterligare en stund den andre passageraren också. Nu styrde chauffören mot hotell Leningrad. Jag tänkte att det väl var en busschaufför som är färdig med dagens pass och extraknäcker lite på vägen till garaget. Lite förnumstigt frågade jag:

- Vilken linje går den här bussen på?
- Det här är inte någon jävla buss. Det här är ett arméfordon.

Röda armen körde oss alltså till hotell Leningrad för 1 dollar. Kapitalismen går starkt framåt.

Vi slipper straffavgift på lokaltåget.

Efter att ha besökt vår vän Vasilij i Pusjkin tar vi lokaltåget till Leningrad i mörkret på söndagskvällen. Farlig liten järnvägsstation utan bommar vid spåren. Stationshuset som liknar en container är stängt. Vi kan inte köpa biljett.

– Det går nog bra ändå, säger Vasilij.

Men faktiskt kommer en kontrollör på tåget!

– Ni måste betala straffavgift, säger han

– Dumgubbe, låt dem vara, säger en två militärer som sitter bredvid oss.

Vi slipper straff men inser att straffavgiften 5 rubel är mindre än vad en bussbiljett kostar i Halmstad.

Nattåget Leningrad-Moskva. Tåg nr 5 avgår kl. 23.30. Sovkupén är ombonad. Vi har egen kupé med endast två bäddar - det finns inga överbäddar. Varmt. "Arabisk matta" på golvet. Leopardmönstrad filt. Spegel. Musik ur högtalare. Det känns ombonat. Sovvagnskonduktören kommer efter en stund och ska ha 2 rubel för lakanen. Under natten förfärligt hett, det går inte att stänga av värmen eller öppna fönstret i kupén - hela vagnen har standardvärme som tydligen inte kan regleras. Vi öppnar ett fönster i korridoren och ligger med dörren mot korridoren öppen för att få sovvänligare temperatur. En ärm på kavajen fladdrar då och då i dörren och ser ut som en hand som sträcker sig in genom dörren för att stjäla. Det försämrar sömnen.

Vaknar i ett snöigt Moskva. Vi har rena fina handdukar men på toaletten saknas vatten.

Bilar åker vi med ibland.

Alla tycks köra lika vårdslöst och aggressivt. Fotgängare är fredlösa. I Moskva hämtas vi av en bil som tillhör vetenskapsakademins president när vi ska till flygplatsen. Chauffören kör ibland mot rött ljus. Möter i dimman och mörkret bilar som kör helt utan ljus. Ingen har halvljus, högst parkeringsljus. Kör i en timme. Ser i dimman fönstren från ett jättehus med 30 våningar lysa. Slutligen framme vid Damajedovaflygplatsen.

I Novosibirsk sker våra transporter med immunologiska institutets Volga. På vägen hem från besöket i Akademikerstaden undrar Vasja om jag vill provköra Volgan. Jag kör en liten bit. Känner mig i denna trafik inte tryggare med mig själv vid ratten än med Vasja, trots att han kör så vårdslöst. Resonerar om bilpriser. Man står på väntelista på arbetsplatsen för bil som småningom blir tillgänglig. Bilen kan kosta 5000 - 15000 rubel.

Taxi finns det gott om men det är inte säkert man får åka med dem. En taxiresa börjar med en underhandling. Vill chauffören alls köra till uppgiven adress? Vad vill man betala? Från vårt hotellfönster i Leningrad ser vi hur människor står i blåsten och får nobben av den ena taxin efter den andra. När taxichauffören ser att det är en utlänning begär han ett pris i dollar - ofta åtskilliga hundra procent över taxan. Men man träffar också på taxichaufförer som kör enligt taxa. I Moskva såg vi att en gäst anlände till vårt hotell i taxi just när vi skulle ge oss iväg. Hade tänkt att som vanligt ta metron men tog istället taxin. Han frågade inte vad vi ville betala. Vi var spända på vad han skulle begära när vi kom fram, efter omkring 30 minuters körning i Moskva. Tre rubel! Vi gav honom dubbelt upp i häpenheten. Och han verkade lika häpen över dricksen.

Billig flygresan med Aeroflot till Sibirien.

Agneta har hämtat biljetterna för flygresan till Novosibirsk - en fyratimmarsresa, lika lång som från Stockholm till Egypten (över 300 mil) Den kostar 114 rubel tur och retur. Vi betalar alltså mindre än för en tågbiljett Halmstad - Varberg

Trucklöpning nytt transportsätt?

Måndagen den 26/11: På kvällen åker vi med bil från vetenskapsakademien i Moskva till Damajedovaflygplatsen för färd till Sibirien. Bilen stannar inte vid en avgångshall utan vid en grind vid själva flygfältet. Vi ser och hör ett antal tjutande Aeroflotplan i dimman och mörkret. En grabb med en öppen truck säger att vi kan sätta väskorna på trucken. Vår chaufför försvinner.

– Hon kan sitta bredvid mig på trucken, säger grabben och menar Agneta.

– Han får springa efter, säger han och pekar på mig.

Och så kör han. Jag springer efter och håller krampaktigt i bacräcket. Eftersom jag har dålig syn, dålig hörsel och uselt orienteringssinne så inser jag att jag är förlorad om jag tappar taget i det tilltagande mörkret - jag kommer att irra omkring i skogarna i Moskvans omgivningar. Efter en liten stund stannar han trucken och pekar:

– Där borta vid bussen är det.

Och så kör han vidare i hög fart utan mig. Jag lunkar i angiven riktning och hittar något som tydligen är Intourists avgångshall mitt ute på fältet. Truckföraren sätter på etiketter på våra väskor och säger att han vill ha betalt.

Vi hör norska röster i avgångshallen. Det är sjömän som ska till Kamtjatka och mönstra på en trälare.

I elektroniska vapenkontrollen piper det för mig. Jag prövar med foten. Det är hålfotsinläggen. När vi väntar efter att ha passerat pass- och vapenkontrollen tänker jag skriva dagbok. Men var är ryggsäcken? Oj, den var kvar röntgengennomlysningen.

– Men Tanja då, säger den kvinnliga passpolisen.

Vi lämnar boardingpassen i dörren till på det jättestora Novosibirskplanet. Ställer småväskor i bagagehyllor i nedre plan och går sedan en trappa upp till sittplanet där det är dunkmusik. Man sitter 3+2+3 personer i bredd. I mittgången till vänster om mig sitter en flicka som löser korsordet i Krokodil. Hon tar av sig stövlarna och sveper kappan om sig. När flygvärdinnan säger "Spänn fast säkerhetsbältena" knäpper flickan till höger om oss upp sitt säkerhetsbälte. En annan passagerare går till garderoben och grejar med sin rock. Struntar man i reglerna pga. för många tidigare förbud? Vid midnatt är vi i luften och popmusiken slutar.

Flickan till höger om oss är från Novosibirsk. Hon berättar att det finns metro i hennes hemstad. Inte hade vi väl tänkt oss en öde tundra men metro låter nästan för civiliserat för Sibirien. Vi lutar oss tillbaka för att sova. Nej, ingen sömn. Nu serveras saft. I returmugg till min glädje. Vi dåsar åter en stund och hör att högtalaren säger något om frukost.

Det blir ju fint imorgon bitti med frukost, tänker vi. Det blir väl vid 4-tiden Moskvatid, 8-tiden Novosibirsk-tid? Nej, kl. 1.00 på natten kommer frukosten: kryddor, saltgurka, mjukost, bröd, en kaka och te. Mugg i hårdplast och kniv och gaffel i stål, som återanvändes. Flygvärdinnorna lägger besticken i en diskbalja som de har med sig. Kanske det enda SAS och andra västliga bolag har att lära av Aeroflot? I samband med folkampanjen mot kärnkraft skrev en författare en dikt om flygbolagens alla engångsartiklar.

Nu har vi frihet – nu gäller inte gamla regler

Slumrar åter men hör konstiga ljud. Det är en amerikansk gangsterfilm som visas i bakre delen av planet. Sätter i öronproppar men hör polisbilarnas sirener genom proppen. Strax efter kl. 3.00 signaleras landning. "Spänn fast säkerhetsbältena och fäll upp borden". Filmen tystnar. Runtomkring oss fortsätter passagerare ligga hopkrupna i sätena, utan säkerhetsbälte, med borden nedfällda. När planet fortfarande är i rörelse på flygplatsen i Novosibirsk och skylten "Spänn fast säkerhetsbältena" fortfarande lyser reser sig de flesta och klär på sig.

– Nu är det glasnost och perestrojka, då gäller inte sådana regler.

Vi stiger ut i snö och kyla. Det känns underbart efter allt regnslask i Moskva. Vi är i Sibirien!

Tolken Larissa och chauffören Vasilij från Immunologiska institutet är vid flygplatsen och hämtar oss. Det tar en timme innan vårt bagage kommer fram. I en inhägnad avbalkning för ankommande bagage får man visa sitt bagagekvitto när man går ut. Kvittrande fåglar flyger omkring i bagagehallen. Vasilij kör i gryningen på sedvanligt risktagande ryskt sätt ett par mil i snövirvel med enbart parkeringsljus. Jag har hjärtat i halsgropen.

Vi har varit lite bekymrade för att återresan ska ske mitt i natten. På biljetten står: Avgång från Novosibirsk kl. 4.00. Vi får nu till vår glädje klart för oss att alla tider som gäller kommunikation anges i Moskvatid! Det är alltså inte förrän kl. 8.00 på lördag morgon vi ska åka tillbaka.

Morgonflyget från Sibirien västerut. Vi lämnar Sibirien lördagen den 1/12 på morgonen. Vi kommer fram till Moskva samma tid som vi far, efter-som det är fyra timmars tidsskillnad och fyra timmars flygtid. Bredvid oss en flicka i 25 års ålder som gör sin första resa till Moskva. Hon bjuder oss på ostsmörgås som mamma skickat med. Mamma är orolig med anledning av matbrist i Moskva. Efter tre timmar ser vi rödgul måne nedanför oss på höger sida och soluppgång på vänster sida. Borde ha solnedgång bakom oss enligt kartan. Stakar mig fram genom den ryska texten i Chuchalins bok om astma. Tänker på talesättet om att det som är sant i Heidelberg är ett dåligt skämt i Jena.

Snart dags för landning. Flickan vid vår sida målar sig oupphörligt. Hon har huvudvärk och får vårt förråd av Panodil. I Sovjetunionen finns brist på t o m aspirin. Vi kommer denna gång till en ankomsthall som tycks vara avgångshall. Krångel med uthämtning av bagage. Under tiden tänker Agneta handla i Berijoskan som vi ser är öppen här. När hon efter en minut återvänder dit: "Stängt för inventering". Så är det jämt.

I denna hall bara 4-5 personer som åkt via Intourist. Bl.a. ett ungt par med ett litet barn, modern från Novosibirsk, gift o bosatt i Leipzig. Morfadern som är med tittar kärleksfullt på sitt barnbarn. Han är fysiker i Akademikerstaden. Småningom visar det sig att vi ska hämta bagaget i annan hall. När allt är klart börjar vi leta efter Viktor från vetenskapsakademin, som skulle möta. Ingen Viktor. Vad göra? Ringer Ludmilla på vetenskapsakademin. Inget svar, Nä visst, det är ju lördag. Småningom kommer Viktor. Det visar sig att vi landat vid annan flygplats än den från vilken vi for. Viktor har varit och sökt oss på Damajedova-flygplatsen.

Vi hade funderat på vad vi skulle betala för övervikten - vi har fullt med böcker mm utöver andra presenter till personer vi kommer att träffa i Sovjetunionen och troligen 70-80 kg bagage sammanlagt i 4 registrerade väskor och 2 väskor + 2 ryggsäckar i kupén. Men ingen brydde sig om övervikten någon gång - vi gjorde 9 flygresor

Om väntsalar och dylikt.

I Helsingfors transferhall sitter fullt med folk och röker mitt framför en jättstor skylt där det står "Här har vi det rökfritt". Jag flyttar successivt askfaten till området "Här röker vi" alltefter-som de olika rökarna går sin väg och får småningom avdelningen rökfri utan att generera någon. Pratar med en finländare som ska till Prag för att hjälpa en minister att regera.

Tre veckor senare, när vi flyger från Leningrad är i transithallen åter fullt med rökare invid skylten "Här har vi det rökfritt". Denna gång flyttar jag alla askfaten till riskavdelningen utan några krusiduller.

I Helsingfors ringer vi till Geneve. Allt är väl med Alexandra och tvillingarna t hennes mage. Tänk att kunna ringa så enkelt!

Järnvägsstationen i Novosibirsk. Första kvällen i Novosibirsk går vi till järnvägsstationen. Stor grön byggnad i tre plan Jag räknar till ungefär tusen människor som sitter, går, står eller ligger. Livliga vackra zigenarbarn springer omkring och leker. Vuxna zigenare lagar mat på spritkök på *golvet*. Någon städar för att därefter bädda med madrass och sängkläder på golvet, En hel avdelning är fylld med värnpliktiga. Rökning sker i vestibul och i utgång till spåren. I vanthallarna finns ett flertal butiker och kiosker. En kooperativ butik säljer kläder, flera säljer böcker och tidningar. Man kan få sitt horoskop med *dator*.

Vi går ut på perrongen och ser transsibiriska *tåget från Moskva* till Vladivostok med avgång 17.20 lokal tid på spår Det innehåller 20 vagnar och 2 el lok. En traktor kör längs spåret med kol och levererar till varje vagn - sannolikt för samovarena.

Avgångshallen på flygplatsen i Novosibirsk. På lördag morgonen lämnar vi Sibirien. Avgångshallen: många hundra människor, en del ligger på golv eller sitter i trappor o sover. Vi går med allt bagage upp till Intouristhallen, där det bara finns 10-15 personer. Ordnar någon detalj med biljetten, går därefter ned med de väskor som ska skickas i bagagerummet och går sedan åter upp till Intouristhallen. Ser på teven reklam och väder, nyheter, rock. Man ser Roxette från Halmstad en snutt. Besöker herrtoaletten I ett bås finns toapapper men där är det stopp i avloppet. Avföring ligger kvar i alla toaletterna På TV nu morgongympa.

Kvinnan vid bordet säger nu att det är dags att gå och för 4:e gången trampar jag bland de sovande människorna ned till bottenplanet. Tappar en stund bort vår ledare i trängseln. Går genom elektroniska kontrollen där mina hålfotsinlägg inte reagerar den här gången. Går in genom bakre ingången i planet. Bagagehyllorna är fyllda och golvet vid dörren belamras med väskor.

Diverse problemen i landet

Vid ankomsten till Leningrad: inga problem med tull eller passkontroll fränsett lång kö. Ett mått på den tilltagande slappheten gentemot valutakriminaliteten är att nu står svartväxlarna och hänger redan på tullens disk och erbjuder växling. För ett par år sedan mumlade de sina erbjudanden med betydligt större diskretion. Polisen tycks strunta i det mesta

Mitt emot vårt fönster vid Neva ligger kryssa-ren Aurora, som avlossade startskottet för oktoberrevolutionen 1917. Den revolutionära entusiasmen i landet har numera upphört. Det är dollar och kapitalism som nu hägrar. På TV ser vi reklam för dyra kapitalvaror som endast ett fåtal har råd att köpa. Man t.o.m. annonseras ibland: "Endast för västvaluta".

Vid frukosten för vi en första inblick i den nya ekonomin. Vi sitter tillsammans med en ung man från Ural. Han berättar att han har en skofabrik med 7 anställda.

- Hur skaffar du läder till skorna, frågar vi.
- Genom gangstersyndikat.

Miljöproblem.

Man har omfattande miljöproblem - inte minst från fabriker med omodern reningsteknik. Det som vi mest kommer i kontakt med är avgaserna från bussar och bilar. De luktar värre än hos oss, även om man har lägre biltäthet än vi. Stadsluftens smuts syns på skjortkragen på kvällen. Och ryssarna längtar efter egen bil. Det är svårt att se att de enorma miljöproblemen

ska kunna lösas om man dessutom ska öka biltrafiken. Man har länge varit avstängd från modern västlig teknik och naturligtvis kommer bättre teknik att möjliggöra en del miljöförbättringar, Men om biltätheten i SSSR o resten av världen (för varför skulle bara européer köra bil?) skall bli som hos oss får vi räkna med att världen blir obeboelig till följd av de tilltagande miljöproblemen.

Ekonomiska problem i sjukvården.

De ekonomiska problemen drabbar vetenskapen. Forskarna jag träffar har inte västvaluta så de kan prenumerera på västliga vetenskapliga tidskrifter. Därför rekviderar de ofta särtryck från författarna, Att vi alls kotimmer till Novosibirsk beror på att jag hade en adress till prof. Lozovoy tack vare att han hade be-ställt ett särtryck av en artikel av mig för ett par år sedan.

Jag hade med mig en hel del astmalitteratur, bl.a. sådan jag fatt för ändamålet av Draco i Lund, som även skickat med ett antal PEF-mätare och Bricanyl Turbuhaler. Kollegerna blev mycket glada för dessa hjälpmedel. Ludmilla Lazarenko i Novosibirsk sa med fårade ögon, när hon fick en PEF-mätare:

– Det här är en riktig skatt för mig.

Ransoning.

Medan vi var i SSSR infördes ransoning på de flesta matvaror i bl.a. Leningrad. Invånarna där har perspektiv. Alla infödda Leningradbor som är över 50 år har upplevt svälten under belägringen sept. 1941 - jan. 1944. De flesta har någon anhörig som dog under blockaden. När våra vänner i Leningrad visar de nya ransoneringskupongerna så är det i vetskap om att tilldelningen är generös i jämförelse med förra ransoneringen - då det under den värsta tiden var 125 g bröd per dag - inget annat. (man hoppas den nya ransoneringen ska innebära att man verkligen kommer att kunna köpa varorna - till skillnad från situationen utan ransoning.

Historia - levande, dystert 50-årsminne.

Museet för Leningrads historia och belägringen. Från institutet tar Agneta och jag sista da-gen i Leningrad spårvagn nr 53 som går över Kirovbron. och promenerar sedan förbi Vinterpalatset (Eremitaget), Admiralitetet och Dekabristplatsen till Röda flottans kaj för att besöka Museet för Leningrads historia. Vid Eremitaget har det nu placerats en valutakiosk, där vi köper schweizisk choklad för att ha något att äta. I parken vill en yngling med blåfrusna händer sälja en läderrem för 3 doftar.

Märkligt nog är det flera Leningradbor som inte känner till museet. Vi är de enda besökarna vid museet, som är beläget i ett palats med adress 44 Röda flottans kaj. Museet handlar mest om tiden från Oktoberrevolutionen och framåt medan museets filial vid Peter Pauls fästningen täcker Petersburg och Petrograd-perioden (1703-1917). Vi blir mest engagerade av det stora avsnitt som handlar om de 900 dagarnas belägring. I en av salarna vaktar en kvinna som bodde i Leningrad under belägringen.

Hon var 27 år gammal då och förlorade en dotter, Vi vill fotografera henne men hon säger:

– Fotografera någon som är vackrare.

De 900 dagarna. Vi ser i en monter utdraget ur 11-åriga Tanjas dagbok: "Idag dog min mamma". "Idag dog min lillasyster" Efter sex döda i hemmet står det "Alla har dött. Jag är ensam". Senare dog även Tanja.

Tanjas öde var inte unikt. Under den första belägringsvintern (1941-42) dog varje dag minst 3000 Leningradbor. när det var som värst dog 25 000 på en dag Totalt dog ungefär en a lika. Människor som satte sig ned på trottoaren för att vila blev kvar på gatan, reste sig aldrig mer. När snön smälte på våren blev liken synliga.

Ohyggliga fakta om belägringen kan man finna i Alan Wykes: "Leningrads belägring"

(Aldus 1971) och i mer dramatiserad form Harrison E Salisbury: "De 900 dagarna" (Bonniers, 1974).

Blockaden var inte total. Genom en lucka mellan finnarnas linjer i norr och tyskarnas vid Neva kunde man nå Ladogas strand. Över Isen körde last-

Bilschaufförerna nattetid. Människor evakuerades österut. och västerut körde man förnödenheter, ständigt utsatta för de tyska bombplanen. Men endast en bråkdel av stadens behov kunde täckas på detta sätt. Invånarna saknade vatten, mat, bränsle elektricitet, transportmedel, allt. Man använde möbler till bränsle. Man åt duvor, hundar. Katter och råttor. Man åt tapetklister, kokade soppa av läderportföljer. Människorna blev allt svagare, skörbjuggen, hungerödem och svältdöden kom. Läkare som ombads komma på hembesök frågade: "Vilken våning?" De klarade bara att gå till patienter som bodde i botten-våningen. De var för svaga för att gå upp för en trappa.

I den finske författaren Paavo Rintalas "Leningrads ödessymfoni" (Bonnier 1988) träder livet under belägringen fram ur invånarnas - inte minst ett antal musikers - egna berättelser och dagböcker. Trots de fasansfulla omständigheterna försökte man hålla kulturen vid liv. Sjostakovitj påbörjade sin 7:e symfoni. Utmärklade skådespelare och dansare uppträdde i iskalla salonger där publiken satt i ytterkläder. Förste kapellmästaren vid Leningrads radioorkester, Karl Ilitj Eliasberg, samlade ihop de orkestermedlemmar som överlevt den första vintern och ordnade konserter. Han var tvungen välja musik som inte fordrade för mycket av musikern, som var så försvagade av svälten att de inte klarade snabba tempon.

Svenskarna är förvånansvärt okunniga om denna katastrof (I staden Leningrad dog fler människor än vad USA förlorat i samtliga sina krig). Och Sverige spelade en föga ärorik i roll i sammanhanget. Vi bidrog lite grand på Hitlers sida. Sveriges regering tillät sommaren 1941 den tyska Engelbrechtdivisionens transport genom Sverige och underlättade därigenom nazisternas invasion. På senare tid har dessutom avslöjats att Sverige hjälpte nazisterna i betydligt större skala då vår flotta 1941-42 eskorterade tyska krigstransporter från Tyskland till Finland över svenskt territorialvatten.

Glasnost och perestrojka

Vid metrostationerna finns fullt med små kiosker, försäljare vid lådor och bord. Bland tidskrifterna finns antikommunistiska, tsaristiska m.fl. Däremot kan man inte alltid hitta Pravda. Erotiska tidskrifter och almanackor med nakna flickor säljs också (för några år sedan grubblade tulltjänstemannen över om tidningen Vi med annonser för baddräkter var att betrakta som otillåten porr). I tunnelbanan ropar en yngling ut "Konmersant" för 1 rubel. En och annan gatumusikant uppträder i metron.

I Moskva passerar vi ofta demonstrantlägret, som ligger nära Röda torget, bredvid det stor) hotell Rossia. Tält, lådor och pappkartonger där människor bor. En del sitter stilla med ett plakat och en burk för pengar. Andra har målat sina budskap på kartongväggarna. Vi vet inte om det är människor som är hemlösa och har detta som sin enda bostad eller om det är mer "frivillig" demonstration. Under alla förhållanden hemskt att behöva bo så i kylan och snöblötan. Men denna permanenta demonstration tyder på att yttrandefriheten idag är större i Moskva än i Stockholm. Här sitter en man troget strax bredvid statens heligaste plats, Röda torget, med en skylt där det står "Den hjärlösa träskallen Lenin är en skit". Stockholmspolisen skulle ganska säkert. avveckla ett demonstrantläger bredvid Kungliga Slottet med plakat som "Den debile kungen är en skit".

Ytterligare en ny syn i Moskva är tiggare. Utanför Intouristhotell kom en grupp tiggande zigenarbarn varav en pojke utan skor i snöblasket. I tunnelbanor träffar man också på enstaka tiggare. Folk verkar generösa är förmodligen ovana med tiggare.

Perestrojkan har inneburit att något blivit bättre: yttrandefriheten - det har kommit nya tidningar och de gamla har förändrats, vi ser "perestrojkaplank" med olika budskap, hör debatten vid "speakers corner" på Pusjkinplatsen i Moskva, ser och hör den livliga debatten i Högsta sovjet, ser demonstrantlägret vid hotell Rossia.

Men f ö tycks allt ha blivit sämre. Ökad brottsligheten, prostitution, pornografi. Allt fiffel kring västvaluta. Och framförallt matbristen. Samtidigt tyder det mesta på att det bara kommer att bli värre - oberoende av om förändringar i riktning mot marknadsekonomi kommer att gå fört eller långsamt. Man kommer att få prisstegringar, inflation, omfattande arbetslöshet - siffror på 30-40 milj. nämns.

I Sovjetunionen kommer man då att upphört med de brott mot mänskliga rättigheter, som vi under många år protesterat mot, och istället infört de brott mot mänskliga rättigheter som alla västländer alltid begått, och som av allt att döma är en omistlig beståndsdel i det kapitalistiska systemet arbetslöshet. Väldigt få människor hos oss är medvetna om att i FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna ingår rätten till arbete'

Sprängattentat på röda torget? Problemen i landet gör att kupprykten florerar. När vi passerar Röda Torget möts vi av en skrämmande syn. Fullt med polis och militär kring en helt urlåst buss och kringströdda rester av passagerarnas tillhörigheter. Attentat? Inbördeskrig? Nej, filminspelning från kriget.

Vi tar buss till Pusjkinplatsen då vi gärna ville ha ett foto på verksamheten hos Mc Donalds. Emellertid jättekö runt torget och vi orkar inte stå där. Lyssnar istället på den livliga diskussionen vid "Speakers corner" i andra ändan av Pusjkinplatsen.

När vi har tillgång till fungerande TV ser vi gärna Sovjetunionens "Rapport", nyhetsprogrammet Vremia kl. 21.00. Det tolkas hela tiden av dövtolk till fingerspråk, På kvällarna följer vi så ofta vi kan debatten i Högsta sovjet. Den är betydligt livligare än debatten i Sveriges riksdag. Applåder, skratt och buanden. Talarna står i kö vid olika mikrofoner. - Varsågod, mikrofon nummer 3, säger ordföranden.

Folkets röst?

När vi i snöhalkan går förbi Röda Torget arm i arm med Alexander, för att inte halka, säger han

– Perestrojka, glasnost och demokrati är dåligt Allt har blivit sämre. Brottslighet, pornografi. Leninismen är dålig, kapitalismen är bra, Stalintiden var bra. Troligen är det en rätt vanlig uppfattning. Det var bättre förr. Och det är bättre hos kapitalisterna.

Men samtidigt är man mycket upprörda över de små exempel på kapitalistisk företagsamhet som man hittills fått smaka. Företagarna kallas "profitörer". Många tror sig kunna få kapitalismens fördelar utan deras nackdelar.

Mike, pensionerad amerikansk journalist, bo-satt i Moskva säger

– Felet är att man har avskaffat ett gammalt dåligt men fungerande system utan att åstadkomma något nytt som fungerar,

Den som har dollar får alltid något att äta.

Det är inte alltid enkelt att få mat., i varje fall inte om man bara vill betala det pris i rubel som står på prislistan. Men hur man än äter så blir det för en svensk mycket billigt.

På hotell Leningrad äter vi i "Sjvetski stol" frukost för 1.25 rubel, lunch för 3.80 och kvällsmat för 3.30.

Vi har bett Sergej och Zina komma och äta middag på torsdagskvällen. De kommer efter lite krångel: Svärmor som skulle passa barnen kem inte hem Vi har beställt bord på hotellet. När vi skulle beställa sade hovmästaren att det var problem med att få bord. Men om man betalade i dollar skulle det underlätta. Vi betalade 20 dollar för fyra personer inkl. musik och dansuppvisning, tre maträtter, dessert, kaffe, champagne, Pepsi och vodka. Sergej och Zina tycker den turistanpassade folkdansen och alltför starka musiken är dålig. Sergej hade tidigare erbjudits spela sådan restaurangmusik men avstått

Restauranger på Rossia. På hotell Rossia i Moskva (jättekomples med 5000 bäddar) uppsöker vi en restaurang på västsidan. Stängd. Hänvisas till en annan på östsidan. Travar

genom långa korridorer. Inga bord där. Hänvisas till ytterligare en och travar tillbaka till västsidan och plötsligt finns det en som verkar öppen. Hovmästaren försöker finna ett bord åt Oss.

– Vi är trötta som hundar, hör vi några servitriser saga.

Annans servitör tar hand om oss. Han flyttar ihop två män som sitter på var sin sida av ett bord för fyra och sätter Agneta och mig vid den andra sidan. Vi samtalar med männen. Efter ett tag upptäcker vi att de inte kände varandra tidigare. Den ene är en armenisk pensionär på tjänsteresa. Han har 7 barn. Pappan blev 96 år. Han har 15 barnbarn och 3 barnbarnsbarn. Tre av barnen är läkare Han säger att allt blir sämre i Armenien. Man vill ha självständighet.-

Den andre mannen är diabetiker och har en hemipares. Ar i Moskva för sjukgymnastik. Han är från Georgien, som också vill bli oberoende. Man väljer snart egen president

Vi jämför priser, löner, kurser. Utanför fönstret ser vi kåkstaden av kartonger, tält, plastskydd som demonstranter byggt upp mellan Rossia och Röda torget. Vi betalar denna måltid i rubel. På Berjoskan handlar vi mat och färgdiavfilm från det nu icke-existerande DDR.

Vi försöker få äta på Hotell Kosmos:

– Kan man äta här?

– Betala i dollar? Jaså inte, nej, tyvärr.

Nästa ställer:

– Kan man äta här?

– Har ni kort som visar att ni bor här? Jaså, nej.

Småningom hittar vi via en informatör en snackbar där man ska kunna äta. Där finns glass. Pepsi cola och korvsmörgås Jag tar korvsmörgås och Pepsi för 2 rubel. Ett nygift par, Sergej och Sveta. 25 resp 18 år. kommer med sina vänner för att fira bröllopet med en glass på Kosmos. Vi ger dem landstingsförbundets tändsticksask som souvenir. Inte till det nya hemmet. gissar vi, eftersom bostadsbristen gör att nygifta ofta får fortsätta att bo hos föräldrarna

Vi kommer vid 18.00-tiden till en restaurang på hotell Intourist i Moskva. Det står att den öppnar kl. 17 00. men det tycks inte stämma.

– Njet, vi öppnar inte förrän 19.00 .

En kypare kommer ut:

– Men om ni betalar 10 dollar så kan jag servera er.

Vi får en fin måltid och snabb betjäning och betalar diskret den obefintliga notan med 10 dollar

På torsdag går vi till Rossla för att äta middag.

– Tjugo dollar med kaviar, säger kyparen i dörren.

– Tio dollar utan kaviar, föreslår vi.

– OK. 15 dollar, säger kyparen.

Fredag i Moskva träffar jag Agneta på Hotell Intourist. Vi får idag utan problem middag för rubel. Tyvärr finns ingen sallad. Vi äter schasjlyk. Inget snack om valuta. Middagen kostar 8 rubel per person. Jag lämnar 25.

Man kan också äta sjaslyk utomhus. På lördag åker vi från lunginstitutet en hållplats på metron och promenerar lite i parken bland vita björkar. Vuxna o barn promenerar, någon joggar. Skyltar uppmanar oss vara aktsamma om naturen. Sedan åker vi ytterligare en hållplats till Ismailij park. Flera försäljare säljer sjaslyk som de grillar över koleld. Vi köper några stora stycken. Inte tillräckligt grillad. menar Agneta. Tänker ta med hem för att koka i kastrullen men ser en gumma som letar i papperskor gama och ger den till

– Till hunden, säger gumman.

Lördag i Moskva Tar metron till Intourist. Går in på en restaurang

– Hur betalar ni?

– Vi betalar 10 dollar för 2 personer, säger vi till en kypare.

– För lite, säger han.

Medan Agneta vilar i foajén letar jag igenom hotellet. I baren kan man få köpa en tallrik med en svettig köttskiva som stått framme hela dagen för 12 dollar. På 10:e våningen hittar jag en liten kinesisk restaurang i ett mörkt tillhåll. Under skylten "Rökning förbjuden" står en servitör och röker Vi äter sallad och kyckling för 40 rubel.

I frukostbuffen på Hotell Novosibirsk finns idag. torsdag, ingen kefir. Däremot grapefrukt! Vi har blivit så ryska så vi inser att man ska passa på att köpa det som finns och köper till Larissa och Vasja som ska hämta oss. En av de många delförklaringarna till varubristen är förstås att alla gör på detta sätt.

Åker till Akademikerstaden. Ser vallen som dämmer upp Ob så det bildas en sjö söder om staden Obsjön. Kraftverk Sluss för Bodtrafiken. Fin konferensbyggnad med fullt med gröna växter och träd inomhus, även fåglar flyger omkring. Utställning av fotomontage. Sedan besök på det geologiska museet. Föreståndaren berättar för oss på tyska Mer middag i Akademikerstaden på en restaurang som liknar en svamp. Entrerätt, soppa, huvudrätt, kaffe för mindre än 2 rubel per person.

Handla mjölk och bröd. Vi går ut för att om möjligt köpa mjölk. Träffar i dörren professor K. G. Sarkisov från Kiev. Han är angiolog och har samarbete med Leve på KS. Han följer med oss till mjölkaffären.

– Vi ska först se om det finns, säger han.

– Jo det finns. konstaterar han och går till kassan (med kulram) först och betalar det vi vill ha. Därefter ställer vi oss i kön för att handla. Vi finner såväl vår typ av pappersförpackning som returglas. Det finns även saft i affären. Vi köper 2 liter Kefir och 1/2 lit mjölk för 80 kopek. På hemväg tittar vi in i brödbutiken och köper bröd. Där tar man bröd från hyllan och betalar i en utgångskassa. 23 kopek för 4 bullar och 1/2 limpa

Följande lördag går jag till mjölkaffären för att köpa mjölk. Det visar sig att det inte finns mjölk där idag. Bara saltgurka. Någon säger att det finns mjölk i en annan affär. Jag förstår inte riktigt vägbeskrivningen och en äldre man säger att han kan följa mig dit. Han är pensionerad byggnadsarbetare, 64 år gammal, och heter Michail. Han bor i kvarteret och har barn och barnbarn i trakten. Jag ger honom en Draco-penna och ett syetui från något hotell som souvenir. Han blir så förtjust så han vill köpa mjölk åt mig. I den andra mjölkaffären har en expedit visat sådant eget initiativ (?) att hon organiserat två utgångsköer. en vid maskinkassan och en med kulram. Hon slussar in en grupp kunder i taget genom ena kassan och omvandlar den sedan till utgång. Michail kommer ut med såväl mjölk som kefir och något som kallas kirok. någon sorts ostmassa med citronsmak Han t o m trugar på mig extra mjölk Jag sticker till honom en tvål från

Ullared.

Att bo på hotell.

På hotell Leningrad säger man först att det inte är bokad något för oss. Vi hänvisar till Vetenskapsakademien och småningom hittar man något i en pärm. Vi får ett rum. Agneta frågar vad hennes del kostar. Det skall kosta 400 kr per dygn.

Mellan klockan 2 och 5 på natten öppnas broarna över Neva för att släppa igenom båttrafiken till och från Ladoga. Vi har drömt om att se de öppna broarna någon natt. Det borde förstås vara en ljus sommarnatt. Inatt var vi i alla fall uppe och tittade ut genom fönstret vid 3 tiden och såg att det gick båtar på Neva. Agneta som har bättre syn än mig såg också att Kirovbron var öppen. På morgonen ser på andra sidan Neva Sommarträdgården, Isakskatedralen och "Kyrkan på blodet" (som för närvarande renoveras). Mitt emot hotellet ligger Aurora.

I Moskva åker vi med Viktor från Medicinska Akademierna (Medicinska vetenskapsakademien) till akademins hotell vid Baltiskajagatan. Ett högt lägenhetshotell med fyra lägenheter i varje plan. Finns först inte rum men sedan finns det. Får en lägenhet med rum och kök, badrum och toa. Kokar kaffe med doppvärmaren vi lånat av Åke i Halmstad och äter våra kex.

När vi tittar in till administrationen för att betala Agnetas räkning finner vi att det här bara kostar 500 rubel för 10 dygn, d.v.s. bara 10% av rummet i Leningrad. Vi träffar där professor Sarkisov som är på väg hem till Kiev. Han hälsar oss välkomna till Kiev och ger oss sin hemadress.

I Novosibirsk inkvarteras vi utan problem på det stora Novosibirsk hotell som till min förtjusning ligger mitt emot järnvägsstationen. Jag har inte vetat alls vad denna studieresa skulle kamma att innebära men ett enda helt konkret mål har jag haft för besöket i Novosibirsk: jag ska se på järnvägsstationen och tåget på den transibiriska järnvägen. Utanför hotellet slåss ett par zigenarflickor med varandra på skämt i kölden. De säljer något eller erbjuder sig att spå.

Nyckelproblem.

På akademins hotell får vi när vi passerar på väg tillbaka från Novosibirsk lägenhet på samma plan som förra gången. Där slår dörrlåset igen när jag hängt upp nycklarna innanför dörren och gått utanför dörren för att ta in väskorna.

I receptionen: ingen dubblettnyckel. Den har en gäst som gått ut. Prövar med en kniv i låset. Nej. Vi ringer på i lägenheten bredvid och jag kryper över från deras balkong till vår och försöker öppna något fönster. Nej, tyvärr, denna gång fungerar fönsterlåset. Prövar igenom alla husets nycklar. Rätt som det är tittar en annan städerska ut: - Jag har nyckel!

Lägenhetskamraten, prof. Petrovskij, mikro-biolog från Sofia, i pyjamasbyxor, talar bra franska. Han äter någon röra direkt ur kastrullen då det inte finns porslin i denna lägenhet.

Hemma hos ryssen.

a) Hos Vasilij, vår språklärare. Vasilij

Vasilij hämtar med förhyrd bil och vi åker till hans hem i Pusjkin ett par mil söder om Leningrad. Liksom i de flesta bostadshus vi sett är det en skröplig, smutsig entré. Slaskig omgivning. Inget vackert. Familjen har två rum och ett litet, litet, smutsigt kök. I det trånga vardagsrummet finns en rysk TV och en amerikansk TV med video (gåva från utlandet till institutionen), ett bord som man flyttar fram mitt i rummet när man ska äta, makarnas bäddsoffa och två bokskåp. I det ena skåpet en utdragsskiva, som utgör familjens arbetsbord. Vasilijjs maka, Marina, bullar upp: fisk, svamp mm. Det visar sig att detta bara är Entrerätt. Sedan svampsoppa (självplockad vid Ladoga). Vi promenerar sedan tillsammans med Igor, 8 år, och Dasja, 10 år, till en buss som tar oss till Katarinapalatset. Det är kallt. Vasilij berättar att innan nazisterna ockuperade Katarinapalatset lyckades man evakuera en del konst och gräva ned en

del (men letar fortfarande i jorden efter en del föremål). En del möbler ställde man i privatpersoners bostäder, Tyskarna förstörde allt de kom åt innan de retirerade. Senare har man rekonstruerat allt man kunnat. Vi går igenom de vackra salarna och promenerar sedan i parken där det nu är kalit och det börjar komma is i dammarnas vatten.

Hemma igen hos Vasilijs blir det huvudrätt med kyckling och som dessert en äppelkaka som svärmor gjort och fyra olika sylter. Vi visar hur man poppar popcorn som vi lämnar till barnen. Barnen mycket glada över färgpennorna vi haft med. Vasilij visar en videoinspelning från en humoristisk satiriker (bl.a., den verklighet vi kommer i kontakt med: i detta land passar inte madrassen till sängen och inte lakan till madrass och inte filten till filtpåsen och inte kudden i kuddvaret). Pratar om landets problem som bara blir större för var dag, speciellt sedan i somras.

– Räddningen är kommunism, säger Vasilij, som menar att inte ens Lenin var bra, enligt vad han nu förstår. Höger och vänster, radikal och reaktionär är inte längre vad man är van vid. Det finns alla sorters ideologier här. inklusive tsarister (den tilltänkte tsaren har redan varit här och tittat) och nazister.

Vasilij berättar hur långt det gått med människorna:

– På bussen hörde jag häromdagen ett par unga människor som pratade om Leningrads belägring. Den ene sade "Det var synd att Hitler inte erövrade Leningrad för då hade vi nu haft del av den tyska välfärden".

För att förstå det fruktansvärda i en sådan replik bär man känna till något om nazisternas oerhörda illdåd i Sovjetunionen

b) Hos Sergej och Zina, musiker och översättare.

Ikväll ska vi träffa Sergejs familj. Sergej hämtar med en taxi. De bor Krasnaja gatan nr 11. Infarten till gatan är ståtlig: ett valv i en palatsliknande byggnad, Senatshuset, vid Dekabristplatsen. I parken framför står bronsryttaren, den berömda statyn med Peter den store på hästryggen och en bit längre bort ligger Isakskatedralen. Men Krasnajakagan är sliten och trist. Vi går in genom en mörk trappuppgång och kommer in i lägenheten i bottenvåningen. 1 farstun står en låda lök och en annan låda med potatis i botten. Lägenheten är större än Vasilijs lägenhet. Det finns ett litet kök med gasspis. I ett litet rum sover Sergejs fru, Zina, och flickorna Anna o Maria, 9 resp. 7 år gamla. Vardagsrummet, där TV står på hela tiden (amerikansk tecknad film med ryskt tal) är också Sergejs sovrum. Zina har dukat vid slet runda bordet vid fönstret. Först tomat, citron och korv, sedan kyckling och potatis. Te med honung och jordgubbsmarmelad.

– Tyvärr har vi inte fått tag på något socker, säger Zina.

När vi suttit en stund dyker det upp en kvinna bakom ett draperi. Det visar sig att där finns också ett rum och där bor Zinas mamma. Lägenheten har varit i familjens ägo i 5 generationer.

Vi pratar om problemen. Sergej visar ransoneringskort för tvättmedel från i somras som inte gick att utnyttja eftersom det inte fanns att köpa. Vi sjunger och spelar lite. Tar foton (men filmen tycks aldrig ta slut och när jag senare på mörk toalett öppnar kameran för att se om jag kan förstå vad felet är finner jag att det inte satt någon film i kameran). Lämnar presenter och får en jättestor glaskaraff i form av en tupp (vi tänker bekymrade på vår redan stora packning),

c) Hos Tatjana Gembitskaja, överläkare i Leningrad.

På onsdagskvällen i Leningrad är vi hem-bjudna till Tatjana *Gembitskaja* som bor i en ny stadsdel österut. Ljuba hämtar oss på hotellet och vi åker metro. Tatjana bor i ett modernt flerfamiljshus med sin man Lev. byggnadsingenjör. Lägenheten är trivsamt och består av två rum och kök. Köket fungerar också som skrivarbetsplats. I vardagsrummet finns matbord och stolar och en välfylld bokhylla.

– I svåra tider är böckerna en tillflyktsort och tröst, säger Tatjana. Vi ägnar stor del av vår fritid med att läsa skönlitteratur.

Astmaläkaren Marry är också med. Hon ser ut som ett mellanting mellan

schablonbilderna av schartauansk fiskarhustru och frälsningssoldat. När hennes son började läsa engelsk i högstadiet gjorde även Marty det för att kunna hjälpa honom. Hon pratar engelska som en bok. Hon är mycket rar och vänlig, Bordet dignar av rätter från olika delar av Sovjetunionen. Vodka och champagne serveras genomgående men vi späder med söt hemmagjord hallonsaft. Förklaringen till alla rätter är att kolleger och patienter på institutet från olika delar av landet har hjälpts åt att göra i ordning rätter till vår måltid! På TV ser vi det populära programmet 600 sekunder som produceras i Leningrad och gisslar makthavare och skurkar (producenten blev senare utsatt för ett attentat). Samvaron slutar med att en patient som har andnöd och egen bil kommer och hämtar oss till hotellet. Han vill följa med in på hotellet men hindras av dörrvakten.

d) Hos Ludmilla och Eleonora, sibiriska överläkare.

I natt har det varit 26 grader kallt och även i rummet kallt. Larissa och Vassa kör oss idag till sjukhuset söder om Novosibirsk. Besöker Ludmillas avd. för rehabilitering av astmapatienter. Vårdideologin ungefär ett mellanting mellan sjukhuset i Åre och svenska hälsohem. Se vetenskaplig rapport. Går sedan med Ludmilla genom björkskogen till hennes bostad i ett bostadsområde för enbart *sjukhusfolk*. För ryska förhållanden rymlig *lägenhet* med 2 sovrum. Ett mycket gammalt piano. Inga möbler i vardagsrummet - familjen väntar på en transport från Mongoliet. Utsikt mot skogen. En vägg i köket målat av en broder björkdunge på våren. Ludmilla hämtar en del mat till middagen som vi ska äta hos kollegan Eleonora som bor i samma område. Ur frysen tar hon en stor bit lax som hennes bror fiskat under sin bröllopsresa i Kamtjatka och ger oss. Dessutom får vi en påse kottar av sibirisk ceder sam en patient plockat. Vi tror det är prydnadskottar men hon förklarar att de innehåller ätbara nötter Hon vill även ge frysta lingon och svamp men vi avböjer av transportskäl.

Hos Eleonora är det dukat i vardagsrummet. Kolleger har hjälpts åt. Kaviarsmörgås. fyllda ägg, grönsaks och köttssallad, potatissallad, sedan kött-gratäng med potatis. Konjak eller vin. Kaka bakad av kollegan Olga, Apple, sylter, te. Dottern Anna, 12 år, kommer hem en stund och går sedan till musiklektion. Även i detta hemma finns piano.

e) Hos Olga. Ogift underläkare.

Hos Olga får vi avskedsmiddag med förutom värdinnan Larissa samt de övriga i allergigruppen; Eleonora, Vera, Ludmilla. Mina, Sergej Milakin och Sergej Cherkashin. Alla kvinnorna har hjälpts åt att göra i ordning maten. Bl.a. gjort 300 st. pilmeni (ungefär ravioli). Mycket prydlig bostad där Olga bor med sin mormor. Föräldrarna bor i samma hus i annan lägenhet. Jag ber alla skriva i min anteckningsbok sina specialintressen (vetenskapliga). Eleonora skriver "1 love Agneta and Nils".

Av Ludmilla. har vi fått böcker med hennes älsklingsförfattare Lermontov. Jag ber henne läsa en dikt av honom. Agneta får också hennes halsband av flodpärlor. Ludmilla får miniräknare och Eleonora freestyle.

När vi ska skiljas säger Eleonora:

– Vi var så spända inför besöket av denne viktige professor från väst men blev så glada när det visade sig att du är precis som en av oss".

f) Hos Alexander, polisen i Moskva som köpte noter till Åderlåtarna i Halmstad

Jag hade tänkt köpt några arrangemang, i Moskva till vår blåsorkester, Åderlåtarna. En måndag upptäckte jag i en fullpackad trådbuss nr 5 på väg mot bokhandeln vid Kalinin prospekt att det bredvid Agneta satt en yngling som hade en bastuba i ett tyg-fodral. Jag frågade honom om han visste var man kunde köpa noter för blåsorkestrar.

– På Sadovajagatan, sa grabben. som gick på musikkonservatoriet,

Sedan vi gjort våra bokinköp på Dom Knigi och köpt en brokig samling skivor med Bach, Veteranja–, Vysotskij mm (för 2 eller 3 rubel per styck) i skivaffären Melodia frågade vi ett par poliser vid jättehotelet Rossia. nära Röda Torget, om de visste var Sadovajagatan låg. Det visste de inte. Vi förklarade att det var en notaffär vi var ute efter.

– Då ska ni åka med metron till Komsomolskaja sa poliserna

Vi knallade iväg mot närmaste metrostationen, Naginatorget. När vi gått ett par hundra meter kom en polis springande efter oss.

Vad har vi nu gjort för fel, tänkte vi

– Ursäkta, vi sa fel, sa polisen Det är till Kolchosnaia ni ska åka.

Vi började studera metrokartan_

– Jag kan hjälpa er, sa polisen.

Vi gick med honom tillbaka till hotell Rossia, där han hade sin arbetsplats.

– Vänta här så ska jag ringa, sa polisen.

Efter en stund kom han tillbaka, civilklädd. Vi gick till metrostationen genom tunnelbanegångar där ett par musikanter spelade ja– på sax och basfiol, en gumma tiggde och

några sålde erotiska blad, oppositionstidningar och nejlikor.

Polisen berättade att han hette Alexander och var från Kaukasus. Han var gift med en flicka från sina hemtrakter och hade en 10 årig son. Hade studerat vid polisskolan i 2 år och sedan arbetat i 2 år. Han studerade på fritid för att bli järnvägsingenjör. Vi steg av efter två hållplatser och lunkade sedan i mörker och snöslask längs en gata där Alexander frågade folk om de visste var notaffären låg. Traskandet varade mycket länge och vi hell på att ge upp, men ibland var det flera tillfrågade i rad som pekade åt samma håll när han frågade efter notaffären och plötsligt stannade Alexander.

– Här är det.

Men affären hade stängt på måndagar! Och om ett par timmar skulle vi åka med flyget till Novosibirsk. Vi tyckte synd om den vänlige polisen.

– Då kan jag köpa noter någon dag i veckan och så får ni dem när ni passerar Moskva på återresan, sa Alexander.

Vi kom överens om att träffas vid Rossias norra entré lördag kl. 12.00.

Det visade sig att en helt annan metrostation låg närmare notaffären och från den åkte vi nu till-baka till Rossia. för att äta middag innan vi for till Sibirien. På gatan visar Alexander sin batong som han alltid har med sig. Kriminaliteten har blivit hög.

Alexander, som ju kände Rossia utan och innan lotsade oss till en restaurang i norra delen av hotellet. Stängd!

Vi marscherade genom nästan kilometerlånga korridorer till restaurangen i västra ändan av hotellet.

– Tyvärr, finns inga bord. Men om ni har dollar går det kanske att ordna.

– Så skutte han inte vågat säga om jag haft uniformen på mig, sa Alexander. Vi går till ett annat ställe.

Återigen gick vi genom de långa korridorerna och tog en hiss upp till plan 21 Där var det också nobben, Men hittade småningom en restaurang i östra ändan som skulle öppna klockan 18.00. Vi väntade utanför dörren.

Det känns hela tiden som om man spelar med i en Tati-film.

När klockan var sex kom vi faktiskt in och fick beställa.

– Brukar medlemmarna i högsta sovjet bo här när de är på. sammanträde, frågade vi Alexander.

– Dom där vid bordet bredvid är deputerade från ryska rådsrepubliken, svarade han. Dom super mycket och arbetar lite.

Alex berättade att hans far som arbetade på en fabrik fiskade och hade massor av kaviar och vin. Familjen är muslimer och dricker inte själva.

Vi frågade ut Alexander om priser och kunde sammanställa följande prislista

PRISLISTA

	I statliga butiker	På marknaden
Bröd (limpa)	20 Kopek	
Kefir	34 Kopek	
Mjök	38 Kopek	
Mjukost	13 Kopek	
Kött	2 Rubel	25 Rubel
Potatis	10 Kopek	2.5 Rubel
Ost	2 Rubel	10,5 Rubel
Apelsin	2 Rubel	
Vodka	10 Rubel	50 Rubel
Vin	2-4 Rubel	
Kaviar	200 Rubel	
Mineralvatten	25 Kopek	

Cigarett	25 Kopek
Amerikanska	25 Rubel
Korv	12 Rubel
Skor, tyska	200-300 Rubel
Adidas	1000 Rubel

Den 1 januari ska priser öka med 100% och en del varor mera.

Poliserna har inte möjlighet köpa något via arbetsplatsen.

Resa hem till Kaukasien kostar 35 Rubel. Reser 1–2 ggr per år. Frun har förut arbetat i kök. Flyttade till Moskva o blev polis för att kunna studera till järnvägsingenjör. Skulle hemma behöva betala 20 000–100 000 rubel till rektorn. Låter konstigt. Men här gratis. Frun Naida 22 år längtar hem.

Farfar och morfar dödades i kriget. Alexander har en svåger som är soldat i Tyskland. Han har inget arbete eller bostad att komma hem till.

När vi ätit ville Alexander betala men vi an såg det självklart att vi skulle betala notan på 26 rubel, som utgjorde mer än 1/10 av hans månadslön men bara 1/1000 av min.

– Slåss inte, sa servitrisen.

Vi skiljs med försäkringar att vi ska träffas lördag kl. 12.

När vi på lördag kl. 12.00 återvände från Novosibirsk och kom till Rossias norra ingång fanns Alexander punktligt där.

– Min fru har gjort i ordning middag, Jag ska skaffa en taxi, sa Alexander.

Efter att ha fått nobben av en ordinarie taxi (chaufförerna avgör efter underhandling om de är intresserade av körningen eller ej) stannade en svarttaxi och vi åkte till Alexanders bostad.

Bostaden bestod av ett ganska stort rum i ett slags bostadshotell eller härbärge. Med spånskivor hade Alexander avgränsat kokvrån. I korridoren utanför dörren förvarade man slaskhinken Sonen Timor, 10 månader, lekte i en hage. Bland leksakerna fanns ett gevär som kunde knastra. Han hade inga blöjor men kunde sitta på pottan. Nyårsgranen stod klädd ovanpå en TV. Bostaden kostar 3.5 Rubel per månad.

Vi bjöds på hemlagade kåldolmar, potatis, frukt och konfekt. Alexander undrade om jag inte ville ha en polisuniform

– Jag får en ny vid varje parad.

Jag avstod men kunde inte vägra ta emot ett vackert smyckeskin och en klocka med Gorbatsjov på Vi lämnade gåvor i form av kex, frukt och en röd täckjacka med inskriptionen "Motorcraft" inköpt på Amnestys loppmarknad 13y-ing & Bråte i Halmstad.

Och noterna?

Jag hade föreslagit Alexander att köpa noter till 2-3 musikstycken. Han hade emellertid för säkerhets skull köpt upp allt som fanns! Jag bläddrade igenom och lackade hjärtligt men tänkte i mitt stilla sinne att allt detta kan vi inte ta med - vi har redan alldeles för mycket övervikt. Vi får lämna hälften kvar hos vår vän musikern Sergej i Leningrad, tänkte jag (det visade sig när vi kom dit att Sergej också hade köpt noter till Åderlåtarna)

Ar poliser i Moskva alltid så snälla?

Alex ville nödvändigtvis följa oss till metron och även åka med en bit. När vi slutligen sa adjö vid vår hemstation Sokol gav han oss en lapp med sin, fruns och barnets namn, adress och födelsedata.

- Om det skulle vara möjligt att skriva en inbjudan till Sverige. Jag skulle inte ställa till besvär, vara i Stockholm och bara komma en halvtimme till Halm stad och lämna massor med kaviar. Skulle vilja *arbeta* en månad i *Sverige*.

Många sovjetmedborgares stora dröm är en resa till väst. Den gamla järnridån är riven men en ny och lika effektiv har kommit istället. avsaknaden av västvaluta i förening med västlänternas hårda visumkrav.

Vi lovade att undersöka om sovjetmedborgare kan få plocka jordgubbar i

Vilshärad. Och vi ska skriva brev och sända korten vi tog.

Och Åderlåtarna har ett digert program att kämpa sig igenom de närmaste åren

Hur ser ryssen ut?

Utanför professor Lozovoys rum iakttar vi hans sekreterare. en flicka i 20 års ålder i vit brodyrblus, trassutsmyckat skärp, mycket kort tomteröd kjol, vita strumpbyxor, högklackade vita rem-sandaletter, uppsatt ljusblonderat burrligt hår med stor-rosett. Hon visar sig vara en mycket omtänksam person då hon utan anmaning kommer och viskar till Agneta: Behöver ni gå? och därefter följer henne till damtoaletten och vaktar utanför eftersom den f n även fungerar som herrtoalett. Hon dukar för te på det blankpolerade sammanträdesbordet med utsökt känsla.

Det finns gott om unga vackra flickor och gott om gamla tjocka tanter men det verkar som om kvinnorna plötsligt övergår från det ena tillståndet till det andra, eftersom man inte ser något mellanting mellan de två extremerna. I vårt land känner sig de flesta tvingade att hela livet se ut som ungdomar.

Ofta fungerar det inte.

Strul vid ankomsten.

Vid ankomsten från Sverige till Leningrad: I den trånga och rökiga ankomsthallen är det förutom resenärer, väntande och svartväxlare fullt med taxichaufförer. Däremot inte den person som skulle möta oss. Vi har ingen adress eller annan uppgift om var vi skall - har bara fått beskedet från Vetenskapsakademien att någon kommer att möta. Vid en disk där det står en liten Intouristskylt står en kvinna i ytterkläder och talar i två telefoner samtidigt. Några män, varav en liknar Flexnes i hatt tycks höra till, men det är en flytande övergång mellan sådana som verkar ha någon anknytning till Intouristdisken och sådana som bara hänger där ändå.

– Eriksson? frågar en man.

– Det var en chaufför här som skulle hämta Eriksson. Men han har försvunnit.,

Mannen går för att leta *etter* chauffören som för-svunnit men försvinner han också.

Vi diskuterar med Intouristkvinnan. Hon ser ingen lösning på vårt problem. Jag skriver en skylt "Eriksson" på ryska och går omkring inne i hallen och utanför. Inget napp. Vi föreslår att kvinnan ska ringa alla Intouristhotellen och höra om Erikssons är inbokad. Inget napp. Jag har ett visitkort från 1985 från sjukhusdirektören, professor Putov, vid institutionen vi ska besöka. Kanske han vet? Nej. Vi ringer Margarita, vår rektor från språkkurserna. Hon är inte hemma. Vi ringer Vasilij, vår lärare från i somras. Han är inte hemma. Agneta håller på att ge upp och skulle åka hem till Sverige genast om det funnes en möjlighet. Rätt som det är dyker det upp en lapp med ett telefonnummer som skall ha något samband med oss. Vi ringer det och rar hänvisning till ett annat nummer. Vi sätter luren i örat på närmast stående ryss för att inte missa någon viktig information. Det framkommer att vi skall till Hotell Leningrad. Vi ser oss om efter taxi.

– Nej den här mannen kan köra er, säger någon bland Intouristmänniskorna.

Det visar sig vara en lastbil. Trafiken är aggressiv, alla kör fort och vårdslöst på de usla gatorna. Inga säkerhetsbälten.

Gator, telefon, TV och elektricitet

När jag går till institutet en morgon lägger jag märke till att gatan är lagad i en korsning! Jag lägger alltså inte längre *märke* till att gatorna överallt är trasiga utan observerar att den inte är trasig.

Två företeelser fungerar bra i Moskva: metron och Mac Donald. Men mycket annat fungerar dåligt eller inte alls

Om man vill göra sig lustig över saker som inte fungerar behöver man inte anstränga sig.

På hotellet i Moskva försöker vi på kvällen ringa t Margarita i Leningrad. I morse läste personalen på hotellet innantill på anvisningarna för att ta reda på hur man ringer så nu vet vi. Men nej, ikväll fungerar inte telefonen.

TV på rummet fungerar inte. Men småningom får jag fram något som liknar en bild om jag rör på 7 olika knappar på olika sidor. 11en på tevens baksida, utöver knapparna på framsidan. Bilden är suddig och det går inte att få flerfärg, den blir antingen grönaktig eller röd. Om man står på ett visst ställe i rummet blir ljudet tydligare och på ett annat ställe "blir bilden klarare. Det går dock inte att samtidigt få optimalt ljud och bra bild. Man anar dock vad man ska se.

Mörklagd bostad.

På vägen till teatern köper jag en tidning i en kiosk. Ser att där finns ett paket med tre stearinljus. Med tanke på elektricitetsproblemen i lägenheten kan de kanske komma till användning. Köper dem. När vi kommer hem säger en av kvinnorna i entrén:

– Nu är allt bra

En annan säger:

– Inget ljus

Det visar sig att "mäster" varit och försökt laga elektriciteten i vår lägenhet men istället för att laga de väggurtag som inte fungerade åstadkommit totalt mörker i hela lägenheten. Han skulle hämta hjälp *men* inte lyckats. Vi går till direktisen.

– Jaså, finns det inget ljus. Är ni gifta med varandra? Jaså, då kan ni få flytta in på 8:e våningen.

– Behövs inte, säger vi. Vi har skaffat stearinljus. Vi sätter fast våra stearinljus på upp- och-nedvända glas och får såväl vårt rum som köket och badrummet upplysta. I brist på TV lyssnar jag lite på min kassettradio. På FM är det mest sändningar på engelska, tyska, spanska och franska.

Följande morgon far Agneta i brist på egen el låna väggurtaget i receptionen där hon fönar håret medan de olika forskarna checkar ut.

När vi kommer hem nästa kväll säger kvinnorna i entrén glatt:

– Ljuset fungerar. Mäster har varit här.

Det visar sig att han åstadkommit utgångsläget. D.v.s. ingen ström i väggen men ljus i taket. Vi tår nyttja en annan lägenhet för att se på TV

Söndag. Radion som fungerade lite efter mästerns besök har nu fallit sönder helt. TV fungerar förstås fortfarande inte. El-kontakterna i väggen går inte. Toa-proppen fungerar inte. Toa-papper är slut. Fönstren håller inte tätt. Hurtsar i skrivborden ramlar isär. Skåpdörren går inte att öppna om hurtsen är utdragen. Lägenhetsstädningen fungerar inte. Trots mycket damm sa städerskan: "Här är fint" torkade av '1'V rutan bara.

Fundering: En sovjetisk ubåt U 137 gick 1981 på grund i Blekinge skärgård. En enig svensk press ansåg och tycks fortfarande anse att det var en medveten felnavigering. Den som sett hur illa allting fungerar i SSSR kan inte ett ögonblick betvivla att det var en usel båt med usla instrument och usel besättning som oavsiktligt hamnade i Sverige. Den hysteriska rapportering av misstänkta men aldrig påvisade u-båtar som startade i samband med den

grundstötningen kommer förmodligen i framtiden att kunna fungera som exempel på hur en formellt pluralistisk men reellt enstämmig press kan skapa en nationell kollektiv paranoia.

Men även om en hel del inte fungerar så har vi i vår lägenhet å andra sidan: el. värme, gas, rinnande vatten och avlopp, kylskåp, toalett. Och pengar så vi kan köpa allt vi behöver. Mer än vad de flesta människor på vår jord har. Vi har knappast anledning klaga.

På vårt rum i Novosibirsk har vi en fint fungerande TV.

Inget telefonsamtal till Geneve.

Väntade sista kvällen i Novosibirsk kvällen på samtal vi beställt till Geneve 2 dagar tidigare men det kom inget och inte heller något besked om att det inte skulle komma. Dåligt med sömnen, Tittar mitt i natten på ett tal av Gorbatsjov på TV. Väckarklockan ringer 5.15

När vi på hemvägen i Leningrad berättar för Sergej och Tina om våra elektricitetsproblem säger Zina:

– Så är det för oss ständigt.

Vi tar med vemod avsked av våra vänner - de får stanna kvar med alla problemen medan vi åker till det ljuva livet i väst där allting finns och allting är enkelt.

Ekonomi, priser o löner.

Det finns åtminstone fyra olika ekonomier här: de vanliga affärerna med fastställda låga priser i rubel, de legala marknaderna med mycket högre priser, de legala valutaaffärerna, (framförallt Berijorskorna) och slutligen en illegal valutahandel.

På lördag tar vi metron till den stora utställningen VDN: På jättehotellet Kosmos mittemot växlar vi till oss rubel. I den enorma lobbyn råder västeuropeisk standard. Köper Kodak diafilm för västvaluta och vid betalningen krånglar vi fram och tillbaka med svenska kronor och dollar och får småningom tuggummi som småmynt. Köper vid tidningsbord Moskvakarta, metrokort, en serie kort med kyrkor samt skämttidningen Krokodil för sammanlagt 4 rubel. Agneta ringer med speciellt betalkort för 70 sv. kr direkt till Geneve och får veta att allt är bra med Alexandra och tvillingfostren. (Det visar sig under hela resan omöjligt att ringa på vanligt sätt till Geneve).

I tilltagande mörker traskar vi sedan runt på utställningen, regn och slask och inte det minsta vackert idag (jmf kort.). Guldfontän, färgade ljus och annat som Liseberg. Strax före stängningsdags in i en utställningshall med konsthantverk, utländska datorer och diverse maskiner men det som lockat mest människor är Tv-spel, bl.a. ett japanskt "War game". Undrar om det är sådana spel där ryssarna är fienden? TV-spel ser man f.ö. lite varstans i staden, på järnvägsstationer osv. Snubblar bland vattenpölarne i mörkret till Kosmos förbi några som står ute och äter korv i kylan

Kultur är billigt. På Dom Knigi i Moskva finns inga svensk-ryska eller engelsk-ryska ordböcker. Inga böcker av de författare jag känner namnet på. Köper tre häften gitarr noter till min dotter Anna för ett par rubel. Vill köpa en bok till vår rysklärare Sasja i Halmstad. Ber expediten säga någon bok hon tycker om ("Mig inte veta något ryska boken. Vilket bok ni älska"). Hon rycker på axlarna och antyder att inga böcker är bra men pekar småningom på en bok. Jag köper den. Kostar ett par nobel. Har tidigare köpt lärobok i allergologi för 55 kopek! På gatan erbjuds vi en notbok med sånger av Bulat Okutjava för 50 rubel som prutas till 20 men vi avstår.

Kaféet bredvid Dom knigi är öppet. Dåligt grillad kyckling, kaffe och saft. Dunkande amerikansk musik. Döva gäster bredvid har det bra.

Till Melodia och köper skivor. Får sedan ta kompassen till hjälp för rätt riktning på Kalinin prospekt mot Kreml - både Agneta o jag valde utan kompass fel håll. Tar trolleybuss till Röda torget.

På vägen hem från metrostation Sokol titlar jag in i bokhandeln och köper en inbunden kartbok över Sovjetunionen, ett par häften med Tjechov-noveller, ett dikthäfte och en barnsaga

för sammanlagt mindre än 3 rubel. Man slår in böckerna i brunt papper och använder en teknik för förslutning av paket utan hjälp av tape eller snören som svenska affärer borde lära sig.

T Novosibirsk besöker vi marknaden. Där finns mycket kött och blommor. Köper rosor (5 rubel styck) till Olga som vi skall besöka i e.m., och mandariner för 12 rubel/kg.

Löner

Vi träffar på lunginstitutet i Moskva Damilya Nugmanova från Alma Ata. Hon har en 7-årig dotter hos mormor i Alma Ata. Hon åker hem var 3:e månad ungefär. Resan kostar 50 rubel. Hon har månadslön 250 rubel. Ska stanna 3 år på institutet i Moskva. Gjorde avhandling för 10 år sedan om T och B lymfocyter med Lozovoy (Novosibirsk) som opponent. Ska göra en studie om hyposensibilisering

Löner enl. kolleger på immunologiska inst. i Moskva: Vanlig läkare 160, Forskare 230. Sköterska som jobbar mer än vanlig tid 300 rubel Vanlig arbetstid tid 1 dygns arbetstid, 3 d ledig - 160-170 rubel. Chaufför 500 Högst: ministrar, akademiledamöter, höga officerare, gruvarbetare, nu också "profitörerna", de egna företagarna, kooperativen. Taxi nu anarki.

De anställda vid Lunginstitutet i Moskva kan köpa ost, kött korv och konserver sia institutet. Samma gäller de flesta fabriker men inte alla sjukhus.

Vid Leningradsstationen i Moskva tar en bärare hand om bagaget en stund. Jag besöker toa där man står på fotstöd ovanför toastolen. Känner av en begynnande gastroenterit. Samtalar på perrongen med bäraren, som har ett trevligt sätt. Ger honom 20 rubel som betalning.

– Jag vill hellre ha er valuta, säger bäraren.

Jag ger honom en dollarsedel och han behåller både rublerna och dollarn. D.v.s. mer än en sköterskas veckolön.

Ser på en T-station annons om lediga plaster för rulltrappevakter (som tycks sitta och inte göra någonting). Månadslön 250 - 350 rubel. Man har svårt att förstå principerna bakom lönesättningen (fast de svenska relationerna är ju inte heller så självklara).

På teater och bio.

På kvällen passerar vi en teater på Gorkavagatan, alldeles bredvid Intourist hotell. Vi tittar på programmet. Man ger bl.a. Brechts Tolvshillings-opera. Vore intressant att se. Men förmodligen svårt att få tag på biljetter. Vår vän Ina sade ju att det är så svårt mera teaterbiljetter. Kassan är stängd. I dörren till lokalen står en biljettkontrollör.

– Vill ni ha biljetter?

– Ja, vi skulle vilja se Tolvshillings-operan på fredag.

– Kassan är stängd men jag skall hämta biljetter, säger den vänliga flickan.

Hon kommer strax tillbaka. med två biljetter för 2 rubel styck. Jag förutsätter att hon vill göra sig en förtjänst på affären och vill betala mer men hon insisterar på att jag bara ska betala 4 dollar. När vi förra året såg Tolvshillingsoperan i Västberlin kostade biljetten drygt 200 kr.

På fredag kommer vi till teatern. Märkligt lite folk. Har vi blivit lurade, är det ingen teater? Jodå, när det är dags öppnas en dörr och vi kliver genom ett förråd och tillika sceningång in i lilla salen där det endast finns 4 bänkrader. Vi är sammanlagt 20 åskådare. Ensemblen bestående av 8 skådespelare och en pianist framförde en fin pjäs

En dag går vi till Mac Donald vid Pusjkinplatsen for att beskåda en serviceinrättning som så helt skiljer sig från annan Moskvaservice. Kön är ungefär 100 meter lång. På ena sidan av torget lyser Coca Cola reklam. På andra sidan tycks det vara en teater. Kön är 100 meter lång.

– Ar det alltid så här lång kö'? frågar vi flickan bakom oss i kön.

– Det här är en kort kö, svarar hon på engelska. När kön är lång går den runt hela torget, Vi frågar om det är en teater eller bio på andra sidan torget.

– Vill ni gå på teater? Jag har två biljetter till "hummerns leende" ikväll som jag inte kan nyttja.

13

Vi tackar

Inom 5 minuter har vi kommit fram till disken. Enorm service, hundratalet snabbt arbetande glada och vänliga ungdomar, snyggt och prydligt, kontinuerlig städning. Vi bjuder vår vän på ostburgare och drink. Det är hennes första besök här. Hon arbetar som engelsklärare i en statlig skola på dagarna och ger privatlektioner i hemmen för 10 rubel på kvällen. Hon har varit på Bolsjojteatern 2 ggr.

– Förr hade jag inte råd, nu har jag inte tid.

Hon vill inte ha betalt för teaterbiljetterna.

Vi åker till metrostation Kolchoskaja och letar i mörker, regn och rusk efter teatern, Majjakovskajateaterns filial där pjäsen om Sara Bernard och hennes sekreterare spelas. Vänlig liten teater med skådespelarporträtt i foajén. Saft och kaka serveras. Våra platser är på allra första bänken. Trevligt men förstår inte så värst mycket.

När vi kommer ut finner vi att det snöat. Enormt slaskigt, Trottoarerna är ingalunda som i Sverige prydliga jämna och asfalterade. Jag trampar i en vattenpöl som är så djup att skon blir vattenfylld. Stoppar dagens Pravda i skorna när jag kommer hem. Tittar på TV. På ena kanalen modevisning och på den andra sammanträder i Högsta sovjet.

Vi har tänkt gå på bio. En bekant har föreslagit "Tsarinnans lust" som visas på biografen på Rossia. Vi letar runt Rossia. Bion ska finnas på sydsidan. Vi rycker i varje dörr på sydsidan. Kommer in i en teaterlokal. Nej, inte där.

– Ni ska gå nedför trappan här bredvid.

Vi frågar många människor och många anser att man ska nedför en trappa men vi kan ju inte komma in genom någon dörr så vi kan nå trappan, som vi kan se genom fönstret. En liten pojke lägger pannan i djupa veck när vi frågar om han vet. Det verkar som om han vet något. Hans mamma kommer med lösningen. Hon pekar nedåt Moskvafloden. Det är utanför själva hotellet trappan finns. Vi går dit och finner biografen vettande mot Moskvafloden. Kvällens föreställning har börjat. Vi går dit en annan dag och köper biljett i god tid. När föreställningen ska börja står många utanför och vill köpa biljetter. Filmen handlar om den "karltokiga" tsarinnan Katarina II.

Agneta har skaffat biljetter till Bolsjojteatern för dollar. Vi sitter allra högst upp, längst bort. Tack vare kikare kan även jag se något av operan Werther av J Massenet (som vi inte visste något om i förväg). Bredvid oss sitter en kvinna som visar sig tala god franska - hon är fransklärare. Hon har med sig sin 15 årige son som är så teaterintresserad så han stått 5 timmar i kö för att få tag på denna biljett för 1 rubel. De inbjuder oss till sitt hem när vi kommer tillbaka från Sibirien.

Ballett På onsdagskvällen i Novosibirsk hämtas vi till teatern av Olga och Sergej från Immunologiska institutet. Operahuset började byggas under kriget och invigdes ett par veckor efter krigsslutet i maj 1945. I foajén träffar vi bekanta till Olga, bl.a. en vältalande engelsklärarinna, ogift liksom Olga. Vi ser fina avsnitt ur Svansjön, Törnrosa och Nötknäckaren. I pauserna lång kö till servering. I andra paus hinner vi få champagne. Går hem i sibiriska natten med Olga o Sergej till metron.

Populära PEF-mätare.

På Lunginstutet i Leningrad har man bett mig hålla ett föredrag om "Farmakologisk behandling av astma" Man har annan sorts diamagasin än hos oss men det skall fungera. I lokalen ingen svart tavla vilket är synd eftersom huvuddelen av föredraget får ske utan diabilder (jag har med diabilder huvudsakligen rörande en del diagnostiska studier). Men det kommer så många åhörare (även från andra kliniker) så föredraget flyttas till en större lokal högst upp och där finns svart tavla. Jag inleder med en mening på ryska och sedan engelska med Ljuba som tolk. Visar Turbuhaler och mini-PEF-mätare (Jag har tidigare

lämnat litteratur, Turbuhaler och PEF-mätare från DRACO på avdelningarna). Mycket stort intresse för PEF-mätarna - efter föredraget kommer flera kolleger och vill skriva upp adressen till tillverkaren av mini-PEF-mätaren.

Intervju om läkarutbildning

I Leningrad träffade vi Tatjana Gambitskaja, lungläkare med cystisk fibros som specialitet. Hon föreslog att vi i Moskva skulle ta kontakt med hennes dotter Ina Bondarenko, som studerar medicin

Vi träffar Ina, en söndagsmorgon i Moskva vid vår metrostation. Sokol. Hon är en glad och lätt-sam 21 åring som snart är färdig läkare. Hon har lovat visa oss klosterstaden Zagorsk, 7 mil norr om Moskva. Vi tar metron till stationen Komsomolskaja. Där finns inte mindre än 3 järnvägsstationer. Vi bänkar oss på lokaltåget mot Zagorsk. Tåget är full-satt. Familjer, ungdomar, gubbar och gummor, värn-pliktiga. Tåget passerar åtskilliga stationer inne i 9-miljonstaden Moskva innan husen börjar glesna och ett växlande landskap tar vid.

Ina talar bra tyska efter att ha arbetat som au-pair ett år i München. Vi frågar om hennes liv.

– Jag bor hos morfar och mormor i deras lägenhet. Båda är läkare, likaså mamma, moster, farfar och morfarsfar! Jag gick i skolan från 7 till 17 års ålder. Valde tyska som främmande språk. Idag väljer de flesta engelska. Alla läser i skolan ett främmande språk men de flesta kan ändå inte tala något.

– Hur ser din dag ur'?

– Jag går upp kl. 6.00, joggar i en park i omgivningen 25 minuter, duschar, äter frukost. Det brukar bli ett par ägg, tomat och te eller kaffe. Tar trolleybuss nr 59 till metrostation. Får byta en gång och går av vid metrostationen Frunsenskaja och går därifrån till sjukhuset. Jag arbetar på en intensivvårdsavdelning f.n. Där finns 8 läkare. Maten kostar 1 rubel men är inte så bra så jag tar med matsäck hemifrån.

– Hur är medicinarutbildningen upplagd i Sovjetunionen?

– Jag går på första medicinska institutet här i Moskva. Utbildningen tar 6 år. Man börjar med anatomi fysiologi, fysik, kemi och biologi första året. Jag gick första året i Leningrad, där mamma bor, men flyttade sedan till Moskva där det är bättre högskola. Andra året läser vi farmakologi, fortsatt anatomi, medicinsk terapi och kirurgi med en del praktik på sjukhus. Under tredje året är det patologi, topografisk anatomi, politisk ekonomi och fortsatt medicin och kirurgi. Dermato/venereologi, gynekologi, ögon och öron läser vi under det fjärde året. Under det femte året studerar man barnsjukdomar och infektionssjukdomar och fortsätter dessutom medicin, kirurgi och gynekologi. Under sista året arbetar man på sjukhus på kliniker som man själv väljer. Jag har valt medicin, lungsjukvård och kardiologi. Just nr. arbetar jag på en intensivvårdsavdelning. Ska sedan fortsätta med pediatrik, reumatologi och infektion Jag arbetar på ett sjukhus med mycket bra utrustning, eftersom det är ett sjukhus som tidigare var reserverat för regeringsledamöter och liknande men nu är öppet för alla.

Vi avbryts av en ung man som går genom vagnen och ropar: "Köp Sjöbonde Press" (en oppositionstidning).

- Hur finansieras studierna, frågar jag.
- Undervisningen är kostnadsfri. Man får studiebidrag på 50 rubel per månad, under förutsättning att man klarar tentamina. Jag bor hos mormor och morfar men de som bor på studenthem får betala 15 rubel per år för det. Maten är gratis.
- Hur många studenter är det på varje kurs?
- Vid varje fakultet är det 150 som börjar varje år. Man är uppdelade i grupper med 10 i varje grupp. De allra flesta är flickor. I min kull är det 130 flickor och 20 pojkar.
- Bestämmer staten var man ska arbeta när man blivit färdig?
- Nej, man väljer var man vill söka arbete. Via fakulteten eller bekanta får man reda på var det finns plats. Jag ämnar fortsätta som lungläkare. Jag vill bli specialist på cystisk fibros liksom min mamma.
- Vad är lönen för en läkare?
- Begynnelselönen är 120 rubel per månad. Den stiger. t.ex. efter disputation, Min mamma t.ex. som är docent, har en lön på 300 rubel. En akademiledamot kan ha 1000 rubel.
- Hur är läkarnas löner i förhållande till andra yrken? De är låga. En frisör eller kypare tjänar mer än min mamma.
- Vad gör du på fritiden?
- Jag går på teater och film och är intresserad av konst och litteratur. Jag träffar kamrater hemma. Jag simmar. Sedan en månad studerar jag engelska. På sommaren plockar jag smultron, hallon, lingon och svamp. Jag tar då tåget till skogar en timme utanför Moskva,

Tåget stannar vid många små stationer där folk stiger på och av. Vi ser inga större tätorter. Utanför fönstret ser vi små ängar, lite snörester, björk och granskog i delvis kuperad terräng. En del tecken på skogsdöd. Luftföroreningarna i Moskva och dess omgivning är värre än i Halmstad.

Nu har vi kommit fram till Zagorsk, Skräpligt liksom överallt. I trappan över spåren finns det stora hål rakt igenom. En gumma lägger fram stickade barnkoftor för försäljning vid stationen. Vi ser en rykande fabrik bredvid det enormt glänsande klostret. Dieselavgaserna från bilarna luktar värre här än i Sverige. På vägen till klostret passerar vi gröna, gula och bruna små trähus, delvis mycket dåligt under-hållna. Ina bjuder på äpple och kringla. Vi vandrar runt i det vackra klostret och prästseminariet. Beser museet där det visas gammalt och nytt konsthantverk. Besöker toaletten som består av hål i golvet. Där är översvämning. Toaletterna i Sovjetunionen är nog största hindret för en utökad turism.

Hinner med 14.06-tåget till Moskva. En del passagerare har skidor med sig. Många läser tidningar eller böcker. En liten flicka leker med sin docka. Ina bjuder nu på kaffe hon har med sig i termos och smörgås med fet skinka.

Vi fortsätter utfrågningen.

- Hur är det med jourerna?
- På intensivvårdsavdelningen arbetar man 24 timmar och är sedan ledig 2-3 dagar. Men när jag arbetar på en vanlig avdelning har jag jour 2 gånger per månad.
- På ambulanserna finns i regel en läkare och en sjuksköterska, ibland bara sjuksköterska. I regel är det fast anställda läkare som har ambulansen som sin arbetsplats men det förekommer också att sjukhusläkare kan tjäna extra genom att arbeta på ambulansen.
- Hur är det med ledighet under studierna?
- Under studierna har vi 10 dagars uppehåll på vin-rem och 1 månad på sommaren. Många arbetar då för att tjäna lite extra pengar.

Vid den vackra Kazanstationen säger vi adjö till Ina. Ställer oss i en kö vid en interurban telefonautomat. Väntar i 25 minuter för att ringa till en bekant i Leningrad. Köper under väntetiden i en kiosk skämt-tidningen Krokodil. En kvinna i kön frågar något. Ingen i kön svarar.

Vi förstår småningom att hon frågar hur man skall göra för att ringa till Leningrad. Vi är mycket stolta att som enkla hallänningar kunna tala om för en ryss att man ska slå 812 före numret.

Åter i det perfekta landet.

I Halmstad möter Olle när vi anländer vid midnatt Vi är åter i lyckoriket där världens mest välbärgade folk klagar över att pengarna inte räcker. När vi var i Sovjetunionen kändes det överkligt att några i Sverige kan tycka att man har några problem. Inom kort kommer vi förmodligen att ha anpassat oss igen och tycka att svenska pytteproblem är stora. Kanske. Men man skulle önska att alla bortskämda, kverulerande välfärdsmänniskor en kort tid skulle leva i ett land där man verkligen har problem. Och Sovjetunionen är ju ingalunda det land i vår värld som har allra störst problem! Kanske skulle man då bättre kunna se vilka våra egna största problem är.

Första gången jag gick in för att handla i Halmstad efter sovjetresan såg jag innanför dörren toalettpapper Under bråkdelen av en sekund hann jag tänka: "Jaså här finns toapapper, då ska jag passa på att köpa det".

Fundering- Hur ska en som arbetar för rättvisa och solidaritet tolka det som hänt de senaste åren i Sovjetunionen och annorstädes? Är kapitalismen svaret på mänsklighetens problem? Olof Lagercrantz säger i "Ett år på 60 talet"

"Under dessa åttiotalsår, har 60-talets idéer blivit föremål för förakt. En liten minoritet har kunnat berika sig i skydd av tanken att de företräder framtiden Statssocialismens sammanbrott i öster betraktar dessa minoriteter som en seger för sina idéer Det är ett misstag som historien snart kommer att korrigera "

Agnetas dagbok en måndag i Moskva.

19/11 När Nils gått iväg med tolken Viktor gick jag upp till vår lilla lägenhet och kände mig som en förnöjd hemmafru. Jag tvättade underkläder i badrummet, sköljde i badkaret och hängde upp tvätten på den medförda linan jag så händigt monterat i det lilla badrummet. Där: var god tork som kom från värmen som strömmade från de rostiga rören. Under tvättningen kom jag att tänka på att jag nog borde planera för nödvändiga inköp - kefir, mjölk och ev. ost. Kanske skulle det en måndagsmorgon vara ganska lugnt i affärerna och förhoppningsvis finnas några varor. Jag gick till affären där jag tidigare med den armeniske professorn från Kiev köpt både mjölk och kefir. Nu var allaren åter full av folk - mest kvinnor och påpälsade småbarn som satt orörliga i sina vagnar med nappen i munnen och tålmodigt väntade. Som jag lärt gick jag först till kassan för att beställa det jag hoppades köpa.

"Ingen mjölk idag", sa kassörskan bister.

Jag slog till med två kefir och 1 kg ost för 1.80 rubler. Med kvittot i hand ställde jag mig i kön. Eller en stund upptäckte någon att jag redan betalt och manade mig att gå fram till disken direkt Det kändes obehagligt. Där framme fick jag veta att kefir också var slut.

"En stor ost då" försökte jag

"Hon är inte ryska, hon förstår inget" hörde jag någon säga.

När expediten skurit upp min ost och bett om ytterligare 22 kopek trängde sig en man fram och sträckte handen mot "min" ost. Jag var beredd att ta upp kampen om ostbiten. Vi slet i osten båda två. Någon upprepade på nytt att jag inte var tillräknelig, som för att lugna mannen, som nu fick en egen bit. För att köpa mjölk fick jag söka mig till andra marknader.

Jag tog metron till stationen Aeroport och hittade en nästan tom vänlig och ren affär som hade både mjölk i TetraPak och Kefir i glasfiaskon. Vid vår metro Sokol hade just anlänt 20 lådor apelsiner Nefertite från Egypten och jag sögs in i kön Två rubler per kilo. Det motsvarar 1% av en genomsnittlig rysk lön. Mannen före mig i kön som lämnat sitt arbete när han hört om apelsinleveransen oroad sig för apelsinernas gröna färg. Han skulle som de flesta köra flera

kg. Det blev en stor hög gröna apelsiner. Han kikade genom springorna på de andra trälådorna och tyckte sig se gulgröna frukter. Han bevekade försäljaren att öppna en ny låda och byta ut de gröna apelsinerna mot orangefärgade. Han betalade 10 rubler och handtackade. Tack vare honom fick även jag mogna apelsiner.

Eftersom kaffet var slut beslöt jag mig för att åka till en valutaaffär i centrala Moskva. I metro-nedgången träffade jag i myllret oförhappandes på Nils som hade kommit tidigt från immunologiska institutet. Valutaaffären var stängd för inventering. Även nästa valutaaffär vid Röda torget inventerade. Lite nedslagen tänkte jag att "Kaffe kan man leva utan men kultur måste man ha", Vad ger dom på Bolsjojteatern? Werther. Snabbt dyker en man upp vid min sida och är beredd att sälja dessa åtråvärda och svåråtkomliga biljetter. I ren överrumpling och utmattnings köper jag för 10 dollar/styck. Biljetten kostar nominellt 1 rubel så mannen gör en enorm förtjänst och jag betalar som för en biobiljett i Halmstad.

Varma koppen eller restaurang på hotell Rossia? Vi bestämmer oss för Rossia och frågar en taxi som just stannat utanför vårt hotell på bästa ryska om han är ledig. Bejakas. Nils tiger under färden för att inte avslöja att vi är utlänningar. Föraren skulle då förmodligen vilja ha betalt i dollar. Sällan har dock min ryska haft mindre framgång. Vid framkomsten konverserar han på teckenspråk och sticker upp fyra fingrar - d.v.s. fyra rubel. Han får 6 rubel och vill lämna tillbaka - överrumplade över så mycket dricks. Vi har åkt taxi i Moskva i 30 minuter för mindre än vad en bussbiljett kostar i Halmstad_

Nu återstår problemet att hitta en restaurang som tar emot oss. Hotellet är en enorm byggnad. Fyra huskroppar i fyrkant kring en innergård. De olika husen är uppkallade efter de väderstreck i vilka de ligger. Här finns plats för omkring 5000 gäster. Det är inte lätt att som icke-gäst på hotellet få mat. serverad. Vi skickas mellan öst, väst och nord. Vi undviker i det längsta att ta till vårt trumfkort: en tiodollarsedel som brukar vara den utländska betalningen för två. Till slut åker vi lätt desperata upp till våning 21 i väster. Där är dörren till restaurangen igenbommad men öppnas av en blyg kypare som undrar hur vi ska betala när vi inte är gäster, Han visar oss långt in i lokalen i ett mörkt hörn där han i hast gör iordning två platser. Vi beställer kyckling, (soppan och salladen var slut), glass och kaffe. En orkester spelar och två par dansar. Det är hemtrevligt skumt i lokalen. Nedanför oss har vi hela Moskva. Under måltiden spekulerar vi kring betalningen: valuta eller rubel? Vår kypare är mycket servil och uppmärksam. Vi får t o m varmt vatten och servetter att tvätta händerna med - och vi trodde det var någon maträtt. Vi blir glatt överraskade när han begär 11 rubel för vår måltid. Nils ger 100% dricks.

Agneta

